

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Taisnīgas pārkārtošanās fondu”

(COM(2020) 22 final – 2020/0006 (COD))

un “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma un migrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu”

(COM(2020) 23 final – 2018/0196 (COD))

(2020/C 311/08)

Ziņotāja: **Ester VITALE**

Līdzziņotājs: **Petr ZAHRADNÍK**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 23.1.2020. Eiropas Parlaments, 29.1.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 175. panta 3. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	13.5.2020.
Pieņemts plenārsesijā	10.6.2020.
Plenārsesija Nr.	552
Balsojuma rezultāti (par/pre/atturas)	210/1/5

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. EESK ir patiesi pārliecināta, ka Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF) ir pirmais instruments, kas reāli palīdz pietuvoties augstu uzstādītajam oglekļneitralitātes mērķim – to paredzēts sasniegt līdz 2050. gadam, un tas atbilst Eiropas zaļajam kursam.

1.2. EESK pauž bažas par to, ka ieguldījumi, kas paredzēti, lai īstenotu taisnīgu pārkārtošanos, neatbilst Eiropas Komisijas vērienīgajām zaļā kursa iecerēm, un uzskata, ka papildu resursi būtu jāmeklē, palielinot daudzgadu finanšu shēmu, ieviešot jaunus pašu resursus vai paaugstinot dalībvalstu iemaksas. ES ar savu rīcību jāapliecina, ka tā apzinās klimata pārmaiņu apkarošanas uzdevuma nopietnību; šim mērķim ir jāatvēlē vidēji 40 % no tās kopējā budžeta (DFS 2021.–2027. gadam).

1.3. EESK iesaka precīzāk detalizēt TPF finanšu satvaru, jo saskaņā ar priekšlikumu garantēti ir tikai 30 miljardi EUR, un pārējie līdzekļi ir atkarīgi no dalībvalstu brīvprātīga lēmuma. EESK nav pārliecināta, ka finanšu satvara pamatā ir likta konservatīva pieeja un priekšnosacījumi.

1.4. EESK ir skaidrs, ka TPF panākumi (un visa Ilgtspējīgas Eiropas investīciju plāna panākumi) ir atkarīgi no jaunas partnerības starp privāto un publisko sektoru gan finansējuma, gan kopīgas atbildības ziņā. Ir vajadzīgs nākt klajā ar jaunu paktu starp publisko un privāto sektoru, tajā iekļaujot visus ekonomikas, sociālās un vides jomas dalībniekus un nosakot finansējumu un kopīgu atbildību. Tā kā Eiropas zaļā kursa finansiālās vajadzības ir milzīgas un ES kopīgie budžeta resursi ir samērā ierobežoti, privātā sektora loma ir izšķiroši svarīga. Lai noteiktu, kā jāizmanto TPF, būtu jāvadās no NVO ieteikumiem. Tādējādi tiktu iekļautas visas sabiedrības grupas un vienlaikus uzlabotos piekļuve cilvēkiem ar invaliditāti un vecākiem cilvēkiem.

1.5. EESK atbalsta visaptverošo pieeju, kurā ņemta vērā pārkārtošanās uz klimatneitrālu ekonomiku ekonomiskā, sociālā, rūpnieciskā un tehnoloģiskā dimensija un iesaistīti vietējie dalībnieki, sociālie partneri un NVO. Taisnīgas pārkārtošanās politikas un stratēģiju izstrādē un īstenošanā jāiesaista sociālie partneri. Arodbiedrībām vajadzētu būt pārstāvētām visos taisnīgas pārkārtošanās procesa posmos, lai aizsargātu darba ņēmēju intereses dažādos līmeņos.

1.6. EESK cer, ka Eiropas Komisijas un dalībvalstu dialogā saistībā ar Eiropas pusgada satvaru tiks aktīvi un jēgpilni iesaistīti sociālie partneri un NVO.

1.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka teritoriālajiem plāniem un visas īpašajām programmām sekos līdzī uzraudzības komitejas ar tādiem pašiem noteikumiem kā tie, kas paredzēti Eiropas strukturālo un investīciju fondu kopīgo noteikumu regulā.

1.8. EESK iesaka Taisnīgas pārkārtošanās fonda teritoriālajos plānos un eventuālajās īpašās programmās pilnībā un jēgpilni iesaistīt sociālos partnerus un NVO.

1.9. EESK ļoti atzinīgi novērtē valsts atbalsta noteikumu elastību un iecerēto netiešo ietekmi, kurai būtu arī jāatspoguļo zaļā kursa nozīme īpaši dalībvalstīs un reģionos, kurus raksturo augsts ogļu izmantošanas līmenis un oglekļa dioksīda emisiju intensitāte. Valsts atbalstam un jo īpaši, zaļajam valsts atbalstam, būtu jāveicina arī pāreja uz zaļāku un iekļaujošāku ekonomiku – valsts atbalsts pastāvīgi un mērķtiecīgāk būtu jāizmanto nodarbinātības veicināšanai to cilvēku vidū, kuri ir nošķirti no atvērta darba tirgus kā, piemēram, cilvēki ar invaliditāti.

1.10. Tā kā ilgtspējīga attīstība un rīcība klimata jomā pozitīvi ietekmē publiskos izdevumus un novērš virkni negatīvu papildu seku (veselība, sanitārija, rekonstrukcija utt.), no Stabilitātes pakta ierobežojumiem ir jāizslēdz publiskie ieguldījumi vides aizsardzībā un klimata pārmaiņās. Ņemot vērā šo bezprecedenta krīzi, tagad tas ir svarīgāk nekā jebkad iepriekš. Covid-19 var smagi skart ES iedzīvotājus, viņu veselību un ekonomiku kopumā.

1.11. Pašlaik Covid-19 pandēmija ir galvenā prioritāte; tā slāpē mūsu sociālo un ekonomisko dzīvi un ietekmē pašreizējo un turpmāko ES fiskālo politiku. Līdztekus tā rada daudz lielāku neskaidrību nekā jebkad agrāk. Tās sekas varētu būt ES budžeta orientācijas un piešķiršanas krasas pārmaiņas. Jaunākajos Komisijas dokumentos ir ierosināts un ieteikts atlikt 2014.–2020. gadam pieejamā ES budžeta resursu daļu pirmām kārtām piešķirt pandēmijas seku mazināšanai. EESK respektēs visas tās nepieciešamās un saprātīgās pārmaiņas turpmākajās sarunās par DFS, kuras varētu palīdzēt novērst smago stāvokli.

1.12. EESK atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu *Next Generation EU*, kura mērķis ir stiprināt pārkārtošanās mehānismu un tādā veidā reaģēt uz krīzi, un tās jauno priekšlikumu par nākamo ES ilgtermiņa budžetu.

1.13. EESK atzinīgi vērtē dalībvalstīm doto iespēju izveidot īpašu Taisnīgas pārkārtošanās fonda programmu. EESK atbalsta un rēķinās ar reģionu būtisko lomu TPF plānošanas, pārvaldības un īstenošanas procesā atbilstoši subsidiaritātes principam. Papildus tam EESK iesaka ievērot, ka dalībvalstīs un reģionos gatavības līmenis pārejai uz oglekļneitralitāti ir atšķirīgs tāpat, kā atšķiras iespējas tīru enerģiju ražot ES iekšienē. Ir jāņem vērā arī dalībvalstu un reģionu iedzīvotāju atšķirīgā attieksme pret aktīvu iesaisti klimata aizsardzībā.

1.14. EESK ļoti augstu novērtētu ilgtspējīgu projektu saraksta publicēšanu, lai to izmantotu labākās prakses apmaiņas nolūkā. Publiskai vajadzētu būt arī informācijai par pārvaldības iestāžu sniegto atbalstu, jo tas veicinātu investīcijām labvēlīgus apstākļus. Tas palielinātu pārredzamību un ļautu novērst atšķirīgas informācijas risku.

1.15. EESK norāda, ka ir jānodrošina no Taisnīgas pārkārtošanās fonda finansēto pasākumu komplementaritāte ar pasākumiem, kas līdzfinansēti no programmas *InvestEU* 2. pīlāra ietvaros un no publiskā sektora aizdevumu mehānisma Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma 3. pīlāra ietvaros.

1.16. EESK brīdina, ka ir jāatrod pareizais līdzsvars starp ekonomikas pārkārtošanas pasākumiem un to strādājošo aizsardzības un pārkvalificēšanas pasākumiem, kurus ir skāris pārkārtošanās process.

1.17. Lai atbalstītu pārejas procesus, būtiska nozīme ir izglītības un apmācības sistēmai. EESK iesaka palielināt tos kohēzijas politikai paredzētos resursus, kas ļautu stiprināt vidējās un augstākās izglītības sistēmu un dot tai impulsu ar mērķtiecīgiem zinātniskiem un tehnoloģiskiem norādījumiem, kas ir vērsti uz pašreizējām vajadzībām.

1.18. EESK cer, ka ievērojama daļa no Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļiem tiks veltīta tādu ieguldījumu radīšanai, kas vajadzīgi, lai atbalstītu darba ņēmēju pāreju no vienas darbavietas uz citu. Tomēr ir jānodrošina līdzsvars starp ieguldījumiem strādājošo pārkvalifikācijā saistībā ar pāreju uz jauniem zaļākas nodarbinātības veidiem un to pārejas skarto teritoriju cilvēku sagatavošanu, kuri ienāk darba tirgū, un viņu nodrošināšanu ar prasmēm, kas nepieciešamas atbilstoši jaunajām darba formām. Īpašs uzsvars būtu liekams uz atbalstu vistālāk no darba tirgus esošo cilvēku – jauniešu un personu ar invaliditāti – nodarbinātībai.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas Komisija ir publiskojusi savu ilgtermiņa stratēģisko redzējumu par pārticīgas, modernas, konkurētspējīgas un klimatneitrālas ekonomikas īstenošanu līdz 2050. gadam. Kā izklāstīts paziņojumā "Eiropas zaļais kurss", Komisija papildus jau iesniegtajiem 2021.–2027. gada tiesību aktu un budžeta priekšlikumiem ierosina Taisnīgas pārkārtošanās mehānismu. Laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam visam Taisnīgas pārkārtošanās mehānismam tiks piešķirta pakete 100 miljardu euro apmērā, lai atbalstītu un veicinātu tādu darbību pārorientāciju, kuras rada kaitīgas emisijas, lai samazinātu akmeņogļu patēriņu, palielinātu energoefektivitāti un veicinātu pāreju uz tīrākām tehnoloģijām visās ražošanas nozarēs. Fonda sākotnējais budžets būs 7,5 miljardi euro, un tas, pateicoties valsts līdzfinansējumam, *InvestEU* finansēšanas mehānismam un Eiropas Investīciju bankai, tiks palielināts līdz plānotajai summai 100 miljardu euro apmērā.

2.2. Taisnīgas pārkārtošanās mehānisms sastāv no trim pilāriem:

- Taisnīgas pārkārtošanās fonda, ko īsteno saskaņā ar kohēzijas politiku. Fonds ir izveidots ar īpašu regulu, kurā ir noteikts tā konkrētais mērķis, ģeogrāfiskais tvērums, finanšu resursu piešķiršanas metodika un plānošanas atbalstam nepieciešamo taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu saturs. Fonds pirmām kārtām nodrošinās reģioniem subsīdijas, lai atbalstītu darba ņēmējus, piemēram, palīdzot viņiem apgūt nākotnes darba tirgū izmantojamas prasmes un kompetences, mazos un vidējos uzņēmumus, jaunuzņēmumus un biznesa inkubatorus, kas darbojas, lai attiecīgajos reģionos radītu jaunas ekonomiskās iespējas. Fonds atbalstīs arī ieguldījumus pārejā uz tīru enerģiju, tostarp ieguldījumus energoefektivitātē,
- īpašas *InvestEU* shēmas, kas attiecas uz enerģētikas un transporta infrastruktūrām, tostarp gāzes infrastruktūrām un centralizētu siltumapgādi, kā arī dekarbonizācijas projektiem,
- publiskā sektora aizdevumu mehānisma, ko īsteno Eiropas Investīciju banka (EIB), lai nodrošinātu finanšu resursus attiecīgo reģionu vietējām pašvaldībām. Finansējumu no ES budžeta varētu papildināt ar procentu likmes subsīdiju vai subsīdiju ieguldījumiem kopā ar EIB piešķirtajiem aizdevumiem.

2.3. Papildus tiks rasti publiskie un privātie resursi, un ir paredzēti nozaru valsts atbalsta noteikumi, lai atvieglotu valsts līdzekļu izmantošanu projektiem, kuri atbilst taisnīgas pārkārtošanās mērķiem.

2.4. Konsultatīvais atbalsts un tehniskā palīdzība reģioniem būs neatņemama Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma daļa.

2.5. Taisnīgas pārkārtošanās fondam tiks piemērots dalītas pārvaldības režīms, un tas būs pieejams visām dalībvalstīm. Piešķirumos tiks ņemtas vērā pārkārtošanās problēmas, ar kurām saskaras reģioni ar visaugstāko oglekļa emisijas līmeni, kā arī sociālās problēmas, ko rada iespējamais darbvieta zaudējums.

2.6. Dalībvalstis tām piešķirto dotāciju no Taisnīgas pārkārtošanās fonda papildinās ar resursiem no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+). Šie pārvietojumi atbildīs vismaz 1,5 un ne vairāk kā 3 reizes Taisnīgas pārkārtošanās fonda piešķirumam. Tomēr katrai dalībvalstij nevajadzētu izmantot vairāk kā 20 % no sava sākotnējā ERAF un ESF piešķiruma, un tai būs jāpamato šie papildu resursi. Dalībvalstīm būs arī jāiegulda savi resursi.

2.7. Par plānošanas procesu, tostarp teritoriju noteikšanu, vienosies Komisija un katra dalībvalsts, un tas iekļausies Eiropas pusgada procesā. Dalībvalstis tiek aicinātas iesniegt savus teritoriālos plānus, nosakot pārejas procesu līdz 2030. gadam. Šajā sakarā dalībvalstis katrai teritorijai noteiks ekonomiskās, sociālās un vides problēmas, kā arī pārkvalificēšanās un vides rehabilitācijas vajadzības. Atbalsts no Fonda pārsvarā tiks koncentrēts uz teritorijām, kas atbilst NUTS 3. līmeņa reģioniem.

2.8. Teritoriālo plānu apstiprināšana ļaus sniegt atbalstu no Taisnīgas pārkārtošanās fonda un iedarbinās *InvestEU* un EIB izmantošanas mehānismus. Šādi atbalstītās programmas tiks pakļautas starpposma pārskatīšanai tādā pašā veidā kā visas kohēzijas politikas programmas.

2.9. Taisnīgas pārkārtošanās fonds papildinās kohēzijas politikas fondus. Tāpēc priekšlikums regulai, kas ietver kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu, Patvēruma un migrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu būtu jāgroza, lai pievienotu Taisnīgas pārkārtošanās fondu kā jaunu Kohēzijas politikas fondu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atbalsta ES stratēģiju siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai ilgtermiņā un stratēģijas mērķi līdz 2050. gadam panākt, lai Eiropas Savienības ekonomika kļūtu klimatneitrāla. EESK piekrīt, ka zaļais mērķis ir viena no galvenajām jaunās kohēzijas politikas prioritātēm – tam ir piešķirti vismaz 30 % Eiropas Reģionālās attīstības fonda un 37 % Kohēzijas fonda līdzekļu. Tomēr EESK raizējas, ka ieguldījumi, kas paredzēti taisnīgas pārkārtošanās īstenošanai neatbilst Eiropas Komisijas tālējājam zaļajam kursam. Finansējums, kas ierosināts uz desmit gadiem, ir līdzvērtīgs līdzekļiem, kuri būtu vajadzīgi katru gadu, lai līdz 2050. gadam taisnīgi panāktu klimatneitralitāti. EESK uzskata, ka daudzgadu finanšu shēmas (DFS) izdevumu prognozes būtu jāpalielina. Lai sasniegtu vērienīgos mērķus, kas izvirzīti zaļā kursa ietvaros, ES budžets būtu jāpalielina, vai nu ieviešot jaunus pašu resursus, vai arī paaugstinot dalībvalstu iemaksas.

3.2. EESK atzinīgi vērtē darbu, kas ieguldīts, lai ES daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam pielāgotu klimata vajadzībām un problēmām, šajā nolūkā izmantojot Taisnīgas pārkārtošanās fonda instrumentu un plašākā kontekstā – visu ilgspējīgas Eiropas investīciju plānu, kura būtiskākā daļa ir Taisnīgas pārkārtošanās fonds. Lai gan Taisnīgas pārkārtošanās fonds ir pirmais konkrētais solis, lai jautājumu risinātu no finanšu un ieguldījumu aspekta, EESK norāda un uzsver nepieciešamību praksē īstenot arī citus uzdevumus, kas paredzēti nolīgumā par Eiropas zaļo kursu. Pretējā gadījumā Taisnīgas pārkārtošanās fonda efektivitāte būtu ierobežota.

3.3. Kā jau norādīts iepriekšējos atzinumos⁽¹⁾, EESK piekrīt tam, ka kohēzijas politikas kontekstā ar taisnīgas pārkārtošanās mehānismu būtu jānodrošina mērķtiecīgs finansējums. Tomēr finansējumam būtu jānāk no atbilstošām *ad hoc* apropriācijām, lai novērstu turpmākus kohēzijas politikas līdzekļu pieejamības samazinājumus.

3.4. Arī ESF+ gadījumā obligāts pārvietojums varētu radīt negaidītus interešu konfliktus. Piemēram, varētu nākties uzdot jautājumu, vai atbalstīt nabadzības riskam pakļautus cilvēkus vai rūpniecībā strādājošos, kuri riskē zaudēt darbu. Šādi interešu konflikti varētu negatīvi ietekmēt klimata politikas akceptēšanu vispār. Jebkurā gadījumā ESF+ piemērošanas jomas paplašināšanai ir jānotiek vienlaikus ar resursu palielināšanu.

3.5. Tā kā ilgspējīga attīstība un rīcība klimata jomā pozitīvi ietekmē publiskos izdevumus un novērš virkni negatīvu papildu seku (veselība, sanitārija, rekonstrukcija utt.), no Stabilitātes pakta ierobežojumiem ir jāizslēdz publiskie ieguldījumi vides aizsardzībā un klimata pārmaiņās. Ņemot vērā šo bezprecedenta krīzi, tagad tas ir svarīgāk nekā jebkad iepriekš. Covid-19 smagi skar ES iedzīvotājus, viņu veselību un ekonomiku kopumā.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu par Kopīgo noteikumu regulu 2021.–2027. gadam (OV C 62, 15.2.2019., 83. lpp.).

3.6. EESK ir pārliecināta, ka starp risinājumiem pandēmijas krīzes novēršanai un zaļā kursa izaicinājumiem ir daudz kopīgu interešu un mērķu. Tomēr būtu pamatoti pārdefinēt dažu zaļā kursa mērķu īstenošanu termiņu dēļ. Ļoti būtu vēlama zināma elastība (līdzīga tai, kas paredzēta attiecībā uz fiskālajiem un valsts atbalsta noteikumiem).

3.7. Ja tiks saglabāti deficīta ierobežojumi, nav iedomājami lieli ieguldījumi, kas ļautu cīnīties pret klimata pārmaiņām un īstenot ekoloģisko pāreju. Protams, tas nenozīmē atteikšanos no parastās prasības stabilizēt publiskās finanses, bet gan izvēli starp divām alternatīvām: vai nu patiešām vēlamies pavērst pretējā virzienā globālās sasīšanas procesu, un tādā gadījumā ir jāatrod ievērojami līdzekļi ieguldījumu veikšanai, vai arī vēlamies veikt vien dažas korekcijas, lai tādējādi sirdsapziņa būtu tīra un publiskās finanses – līdzsvarā.

3.8. EESK uzskata: lai pārkārtošanos padarītu ekonomiski iedarbīgāku un politiski ticamāku, pēc iespējas drīzāk būtu jārikojas, lai likvidētu fosilā kurināmā nozarei paredzēto tiešo un netiešo subsīdiju sistēmu, kas rada milzīgas vidiskās, sociālās un ekonomiskās izmaksas, kuras mazina progresu klimata rīcības jomā.

3.9. Pārtraucot fosilās enerģijas subsīdēšanu un veicinot tādu jaunu nozari kā atjaunojamie energoresursi, kā arī radot vienlīdzīgus konkurences apstākļus, tiek panākts, ka atjaunojamie energoresursi sniedz labumu patērētājiem cenu pieejamības, ekonomiskās labklājības un klimata ilgtspējas ziņā.

3.10. Taisnīgas pārkārtošanās fonds nodrošina līdzsvarotu simbiozi starp subsīdijām un finanšu instrumentiem, starp koordinētu pieeju un centralizēti pārvaldītu pieeju. Ir vajadzīgs nākt klajā ar jaunu paktu starp publisko un privāto sektoru, tajā iekļaujot visus ekonomikas, sociālās un vides jomas dalībniekus un nosakot finansējumu un dalīto atbildību. Tomēr Fonda efektīvai īstenošanai būs vajadzīgas jaunas vadības un pārvaldības spējas. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija atbalstīs publiskās iestādes un ilgtspējīgu projektu virzītājus visos posmos no plānošanas līdz īstenošanai.

3.11. Lai šī pieeja būtu veiksmīga, būtiski ir veicināt privātā kapitāla iesaistīšanos sistēmā. Būs nepieciešams veidot jaunu partnerību starp publisko un privāto sektoru, tam pamatā liekot visiem izdevīgu rezultātu (*win-win*) principu.

3.12. EESK atbalsta visaptverošo pieeju, kurā ņemta vērā pārkārtošanās uz klimatneitrālu ekonomiku ekonomiskā, sociālā, rūpnieciskā un tehnoloģiskā dimensija un iesaistīti vietējie dalībnieki, sociālie partneri un NVO. Visās politikas jomās ilgtspējīgai attīstībai jāpievēršas saskaņoti un tai jābūt vērsta uz konverģences modeli starp dalībvalstīm. EESK iesaka faktiski nodrošināt visu ieinteresēto personu līdzdalību visos līmeņos un ekonomikas modeļa maiņas radīto ietekmi uz nodarbinātību risināt un pārvaldīt, izmantojot sociālo dialogu, kas vieno valsts līmeni un ES līmeni.

3.13. EESK uzskata, ka ekonomikas pāreja uz oglekļneitralitāti ir atkarīga arī no ieguldījumiem pieejamās un ilgtspējīgās transporta sistēmās būvētajā vidē. Oglekļneitralitātes veicināšanas nolūkā Taisnīgas pārkārtošanās fonds būtu jāizmanto kopā ar Eiropas Reģionālās attīstības fondu un būtu jāveic ieguldījumi šajās jomās tā, lai tos varētu izmantot visi sabiedrības locekļi un lai tie būtu pieejami personām ar invaliditāti un vecākiem cilvēkiem.

3.14. EESK uzskata, ka no sociālā viedokļa taisnīga pārkārtošanās ir būtiska, lai iegūtu darba ņēmēju, uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības atbalstu un uzticēšanos un lai sekmētu lielās ekonomiskās pārmaiņas, kas vajadzīgas, lai planētu glābtu no klimata pārmaiņām. Fosilā kurināmā ēra Eiropā ir jānoslēdz, veicot investīcijas, kas vajadzīgas, lai nodrošinātu darba ņēmēju aizsardzību, jaunu darbvieta izveidi un atbalstu vietējai attīstībai. Pārejas procesi ir jāapspriež ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām un jāsaista ar pārredzamības un efektīvas komunikācijas politiku.

3.15. EESK brīdina, ka ir jāatrod pareizais līdzsvars starp ekonomikas pārkārtošanas pasākumiem un tiem, kuri vērsti uz to strādājošo aizsardzību un pārkvalificēšanu, kurus ir skāris pārkārtošanās process. Jānodrošina ir arī līdzsvars starp ieguldījumiem strādājošo pārkvalifikācijā saistībā ar pāreju uz jauniem zaļākas nodarbinātības veidiem un to pārejas skarto teritoriju cilvēku sagatavošanu, kuri ienāk darba tirgū, un viņu nodrošināšanu ar prasmēm, kas nepieciešamas atbilstoši jaunajām darba formām. Īpašs uzsvars būtu liekams uz atbalstu vistālāk no darba tirgus esošo cilvēku – jauniešu un personu ar invaliditāti – nodarbinātībai.

3.16. EESK atzinīgi vērtē to, ka Taisnīgas pārkārtošanās fonds ir vērst uz seku novēršanu, kas saistītas ar ogļu ieguves nozares sarukumu un nepieciešamību atbalstīt smagās rūpniecības jomas, lai tās varētu saglabāt darbību ilgtspējīgā veidā, kā arī nepieciešamību risināt attiecīgās sociālās sekas, tomēr tā vienīgais uzdevums nav dekarbonizācijas procesa finansēšana. EESK cer, ka daļa no Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļiem tiks veltīta tādu ieguldījumu radīšanai, kas vajadzīgi darbaņēmējiem un kopienām, kuras skar dekarbonizācijas procesu vērtību ķēde, ar mērķi atbalstīt profesionālās pārmaiņas.

3.17. Lai atbalstītu pārejas procesus, būtiska nozīme ir izglītības un apmācības sistēmai. EESK iesaka palielināt resursus, kas ļautu stiprināt vidējās un augstākās izglītības sistēmu un dot tai impulsu ar mērķtiecīgiem zinātniskiem un tehnoloģiskiem norādījumiem, kas ir vērsti uz pašreizējām vajadzībām, un šajā nolūkā izmantot visus pieejamos līdzekļus no kohēzijas politikas.

3.18. EESK atbalsta lēmumu veicināt un atbalstīt inovatīvus un ilgtspējīgus patentus un jaunuzņēmumus. Atbalsts, kas paredzēts uzņēmumiem, kuru darbība ir atbildīga un ilgtspējīga un kuri izstrādā ekoloģiskus risinājumus sabiedrības labklājībai, ir jāatbalsta.

3.19. Taisnīgas pārkārtošanās fonda resursu plānošana būs cieši saistīta ar Eiropas pusgada sistēmu, kā jau paredzēts regulās par kohēzijas politikas fondiem 2021.–2027. gadam. EESK ir pārliecināta, ka papildus pārraudzībai, kas paredzēta, atbilstoši kohēzijas politikas noteikumiem, ES ekonomikas pārvaldības sistēma tiks izmantota, lai uzraudzītu Taisnīgas pārkārtošanās fonda īstenošanu dalībvalstīs, izmantojot ikgadējo strukturēto dialogu starp dalībvalstīm un Eiropas Komisiju. Tāpēc EESK vēlas, lai šajā Eiropas Komisijas un dalībvalstu dialogā būtu aktīvi un jēgpilni iesaistīti sociālie partneri un NVO.

3.20. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir paredzēts, ka Taisnīgas pārkārtošanās fonds ir jāplāno, izmantojot vienu vai vairākus taisnīgas pārkārtošanās teritoriālos plānus, un jānosaka pārkārtošanās process līdz 2030. gadam saskaņā ar nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem un pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku. EESK atbalsta dalībvalstīm doto iespēju izveidot īpašu Taisnīgas pārkārtošanās fonda programmu.

3.21. EESK iesaka Taisnīgas pārkārtošanās fonda teritoriālajos plānos un eventuālajās īpašās programmās pilnībā un jēgpilni iesaistīt sociālos partnerus un NVO.

3.22. EESK atzinīgi vērtē to, ka teritoriālajiem plāniem un visām īpašajām programmām sekos līdzī uzraudzības komitejas ar tādiem pašiem noteikumiem kā tie, kas paredzēti Eiropas strukturālo un investīciju fondu kopīgo noteikumu regulā.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK ir pārliecināta, ka būtu lietderīgi precīzāk izstrādāt finanšu shēmu ne tikai Taisnīgas pārkārtošanās fondam, bet arī visam taisnīgas pārkārtošanās mehānismam un Ilgtspējīgas Eiropas investīciju plānam. EESK piebilst, ka līdzekļu piesaiste vairāk nekā 30 miljardu EUR apmērā nav garantēta (respektīvi, pārvietojumi, kas vairāk nekā 1,5 reizes pārsniedz Taisnīgas pārkārtošanās fonda piešķirumu, nav obligāti). Arī īpaša shēma programmas *InvestEU* ietvaros un EIB publiskā sektora aizdevumu instrumentu joprojām ir saistīti ar daudziem neatrisinātiem jautājumiem.

4.2. EESK ir nobažījies par to, ka lēmums desmit gadu laikā paredzēt aptuveni 1 000 miljardus euro ekoloģiskajai pārejai, tostarp mobilizējot publiskos un privātos ieguldījumus ar *InvestEU* starpniecību, varētu atņemt resursus citiem sektoriem, kas būs saņēmuši līdzekļus no šī fonda. EESK norāda, ka ir jānodrošina no Taisnīgas pārkārtošanās fonda un no programmas *InvestEU* 2. pīlāra ietvaros finansēto pasākumu komplementaritāte ar pasākumiem, kuri finansēti no publiskā sektora aizdevumu mehānisma Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma 3. pīlāra ietvaros.

4.3. Zaļā kursa mērķi tiks atbalstīti arī no kopējās lauksaimniecības politikas līdzekļiem, no kuru kopējā piešķiruma 40 % tiks atvēlēti klimata mērķu sasniegšanai. Šajā sakarā svarīgi būs saglabāt valstu valdību un ES iestāžu apņēmību ieguldīt kohēzijā tāpat kā iepriekš.

4.4. EESK ļoti atzinīgi vērtē ierosinātās procedūras, kas saistītas ar elastīgāku valsts atbalsta noteikumu izpratni un pastāvīgu vienkāršošanu, ko Komisija ierosinājusi plašākā politikas satvarā, kas izklāstīts paziņojumā par Ilgtspējīgas Eiropas investīciju plānu. Ir vajadzīgi dažādi noteikumi, lai radītu iespējas ieguldījumiem, kuriem vajadzētu radīt jaunu izaugsmi.

4.5. EESK izprot kvantitatīvi skaidri izteikto attiecināmības kritēriju kopumu finansējuma saņemšanai no Taisnīgas pārkārtošanās fonda un tam piekrist.

4.6. Zaļais valsts atbalsts:

- piemērot zaļos nosacījumus attiecībā uz valsts atbalstu uzņēmumiem, kuri darbojas nozarēs ar augstu oglekļa un/vai materiālo pēdu,
- šīm nozarēm piemērot līdzīgus zaļos nosacījumus attiecībā uz jauniem un pagarinātiem banku aizdevumiem (ar valsts garantijām vai bez tām),
- atteikt valsts atbalstu uzņēmumiem un nozarēm, kas nespēj vai nevēlas pieņemt mazoglekļa un aprites tehnoloģijas un pārkvalificēt savus darbiniekus jaunai nodarbinātībai,
- paātrināt atjaunojamās enerģijas, sabiedriskā transporta un aprites būvniecības projektu un infrastruktūru plānošanas procedūras. Uzņēmumi cīnās par izdzīvošanu, un tiem ir ātri jāsaņem valsts atbalsts.

Lai samazinātu sākotnējo administratīvo slogu, valdības var izvēlēties valsts atbalsta piešķiršanā piemērot vieglu zaļo testu apvienojumā ar stingrāku *ex post* zaļo testu. Ja uzņēmums pārkāpj saskaņotos zaļos nosacījumus, valsts atbalsts būtu daļēji vai pilnībā jāatmaksā, atkarībā no pārkāpuma smaguma. Tiek ierosināts arī pievērsties galvenajām nozarēm, kuras ir oglekļietilpīgas un materiālietilpīgas, lai līdz minimumam samazinātu birokrātiju (²).

4.7. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka ir norādīti sektori, kuriem var piešķirt Taisnīgas pārkārtošanās fonda līdzekļus, un jomas, kurām Fonda finansējumu nevar piešķirt. Piešķiršanas metode palīdz nodrošināt, lai līdzekļi būtu pietiekami koncentrēti uz dalībvalstīm, kuras saskaras ar vissmagākajām problēmām, un vienlaikus sniegt ievērojamu atbalstu visām dalībvalstīm. Konkrēti, dalībvalstis, kuru NKI uz vienu iedzīvotāju ir mazāks par 90 % no ES vidējā rādītāja, saņemtu aptuveni divas trešdaļas no TPF līdzekļiem.

4.8. Ņemot vērā apstākļus, EESK iesaka paredzēt lielākas iespējas dalībniekiem, kas nav MVU, jo galvenie kalnrūpniecības un smagās rūpniecības uzņēmumi, kurus skar rīcība klimata politikas jomā, parasti ir lieli. Turklāt tieši šie uzņēmumi bieži vien nodrošina lielu skaitu pienācīgu darbvietu, un tiem ir izšķiroša nozīme reģionu ekonomiskajā labklājībā. Bezdarba novēršanai būtu jāklūst par teritoriālo plānu galveno mērķi. Tai būtu jāietver atbalsts pārejā uz jaunām nodarbinātības formām ne tika pašreizējiem strādājošiem, bet būtu arī jāatbalsta jaunieši un cilvēki, kas ir nošķirti no darba tirgus, piemēram, personas ar invaliditāti, un jāpalīdz viņiem atrast darbu nozarēs, kas pašlaik veidojas.

4.9. EESK atzinīgi vērtē jaunās vietējām un reģionālajām pašvaldībām sniegtās iespējas uzņemties tiešu atbildību par projektu pārvaldību un konkrēti īstenot teritoriālo pieeju, jo taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu pamatvienība ir *NUTS* 3. līmeņa reģioni.

4.10. Sociālie partneri un NVO, kas darbojas šajā jomā, būtu jāiesaista vērienīgas emisiju samazināšanas politikas un stratēģiju izstrādē un īstenošanā, lai nodrošinātu taisnīgu pārkārtošanos, kurā būtu nodrošinātas pienācīgas darbvietas un panākts līdzsvars starp tīras enerģijas sistēmām un nodarbinātības ilgtspējīgu kvalitāti. Arodbiedrībām vajadzētu būt pārstāvētām visos taisnīgas pārkārtošanās procesa posmos, lai aizsargātu darba ņēmēju intereses dažādos līmeņos.

(²) Salīdzinoši augsts oglekļa un materiālu pēdas nospiedums ir šādām nozarēm: 1) transports: autotransports, gaisa un ūdens transports galvenokārt tiek darbināts ar fosilo kurināmo; 2) ražošana: daudzi ražotāji joprojām izmanto energoietilpīgas un materiālu ziņā ietilpīgas tehnoloģijas; 3) būvniecība: daudzi būvnieki joprojām izmanto neregulējamus un energoietilpīgus materiālus, piemēram, cementu; 4) enerģētika: pāreja no fosilā kurināmā uz atjaunojamo enerģiju ir ļoti pakāpeniska.

4.11. Lai sasniegtu mērķus, Komisijas pieeja teritoriju tiesībām uz finansējumu ir drīzāk ierobežojoša, jo finansējums var tikt piešķirts tikai tām valstīm, kuras piemēro un iesniedz taisnīgas pārkārtošanās plānus. Tāpēc EESK aicina visas dalībvalstis sagatavot savus plānus pēc iespējas ātrāk, lai cilvēki, kuri strādā plānos minētajos reģionos visā Eiropā varētu atbalstu saņemt.

4.12. EESK atzinīgi vērtē Kopīgo noteikumu regulas pielāgošanu, lai izveidotu skaidru un pārredzamu juridisko pamatu turpmākajai ES kohēzijas politikai un tās virzībai uz klimata rīcību.

4.13. Ņemot vērā lielo neskaidrību par pārkārtošanās ietekmi uz nodarbinātību un seku ģeogrāfisko sadalījumu, EESK norāda, ka būtu bijis vēlams iepriekš neparedzēt nekādu TPF līdzekļu ģeogrāfisku sadalījumu. Vēl bažas rada Fonda pārvaldība. Attiecināmo teritoriju un finansējuma, kas tām tiks piešķirts, noteikšana ir pilnībā uzticēta valstu valdībām. Tā kā reģionu līmenī finansējums netiks piešķirts, pastāv risks, ka reģionālā un vietējā līmenī finansējums varētu tikt sadalīts nelīdzsvaroti un ka vietās, kur klimata pārmaiņu mērķi varētu radīt mazāk negatīvu ietekmi, līdzekļi netiks saņemti.

4.14. EESK norāda, ka iecere, balstoties uz *InvestEU* un EIB, mobilizēt attiecīgi 45 miljardus euro un 25–30 miljardus euro, būs cieši jāuzrauga, lai neatkārtos problēmas ar ieguldījumiem no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) ⁽³⁾. Ir jānodrošina, lai šie ieguldījumi būtu pilnībā saskaņoti ar Parīzes nolīgumu un lai ES mērķi palīdzētu Eiropai kļūt par pirmo klimatneitrālo kontinentu.

4.15. “EESK atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu *Next Generation EU*, kura mērķis ir stiprināt pārkārtošanās mehānismu un tādā veidā reaģēt uz krīzi, un tās jauno priekšlikumu par nākamo ES ilgtermiņa budžetu.” EESK pauž cerību, ka Taisnīgas pārkārtošanās fonda kopējais budžets tiks palielināts līdz 40 miljardiem euro un ka InvestEU satvarā tiks nostiprināts atbilstošs pārkārtošanās regulējums. EESK arī atbalsta Komisijas priekšlikumu par mehānismu publiskā sektora aizdevumiem, kas piesaistīs no 25 līdz 30 miljardiem euro. Šādā veidā ar atbilstošo pārkārtošanās mehānismu varēs mobilizēt publiskā un privātā sektora ieguldījumus, kuru apmērs sasniegs vismaz 150 miljardus euro.

4.16. Mērķtiecīga kohēzijas politikai pēc 2020. gada paredzēta budžeta saglabāšanai arī turpmāk jābūt galvenajai prioritātei cīņā pret klimata pārmaiņām teritoriālā līmenī. Citiem vārdiem sakot, papildu fonda izveidi nevajadzētu izmantot kā ieganstu, lai sarunās par DFS pamatotu turpmākus kohēzijas politikas finansējuma samazinājumus.

4.17. EESK ir zināmas bažas par plānošanas procesu, jo vēl ir jāpieņem juridiskais teksts un jāgroza Kopīgo noteikumu regula. Komisija paredz, ka teritoriālie plāni tiks apstiprināti 2020. gada otrajā pusgadā un ka TPF programmas tiks pieņemtas 2021. gadā. Tas varētu aizkavēt dažu kohēzijas politikas programmu īstenošanu.

Briselē, 2020. gada 10. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽³⁾ Revīzijas palātas īpašais ziņojums Nr. 03/2019. Daļa ESIF atbalsta ir vienkārši aizstājusi citu EIB un ES finansējumu. Daļa finansējuma ir piešķirta projektiem, kuros būtu bijis iespējams izmantot citus publiskā vai privātā finansējuma avotus. Visbeidzot, aplēses par ESIF papildu piesaistītajiem ieguldījumiem dažkārt ir tikušas novērtētas par augstu un lielākā daļā ieguldījumu ir veikti dažās lielākajās ES-15 dalībvalstīs ar konsolidētām valstu bankām.